

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Udrag fra LÆRDOMS LYSTGAARD ELLER ADSKILLIGE DISCURSER FØRSTE PART

Citation: Falster, Christian: "Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor", i Falster, Christian: *Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor*, udg. af JØRGEN OLRİK , 1919-20, s. 202. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-falster01-shoot-idm140591133686800.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Lærdoms Lystgaard eller Adskillige Discursor

Nogle Studerende havde engang ved et Drikkelag disputeret længe og meget om *de Umælendes Forstand*, da jeg fra en Spadseregang for Tidsfordriv tilfældig kom til Stede ved deres Trætte. Een forsøgte med *Cartesio* b) at bekræfte med forskellige Beviser, at de Umælende ere rene *Machiner* eller *Urværker*, hvilke af Naturens Ophav have modtaget visse uforanderlige Love; en anden paastod med *Vuillisio* c) og Andre, at den legemlige Sjæl hos de Umælende er af en vis ildagtig Natur og beslægtet med Luen, og holdt det ej for urimeligt (jeg bruger Mandens egne Ord), at der hos Dyrene findes en Evne, som kan give Agt paa og skelne de i Hjærnen afridsede Sanser-Billeder samt ved Siden af de sammesteds modtagne Indtryk kan fremkalde *Drifter* og andre Evners modsvarende *Virksomheder*: at selve *den dyriske Sjæl* er udstyret af Naturen med saadanne Kræfter, at den i Henseende til visse for den nødvendige Ting er *erkendende* og *handlende*; etc. En tredje ophøjede de Umælendes Gaver fast over den menneskelige 203 Forstands Højde, fordi Marsvin, Maager, Traner, Ravne, Mus etc. ligervis som Spaamænd forud vide og tilkendegive Uvejr, Storme, klar Luft og godt Vejrlig, Ødelæggelser og andre Omskiftelser i de menneskelige Ting, som vi Smaafolk ere uvidende om; og som Vidner herpaa beraabte han sig ikke alene paa daglig Erfaring, men ogsaa iblandt de gamle Forfædre paa *Plinium* d): *Naar Ødelæggelse er overhængende, flytte Musene forud bort, og Edderkopperne med deres Spind lade sig først falde; ligeledes paa Ciceronem* e) : *Tvende Boder ere faldne om for mig, og de andre slaa Revner; hvisaarsag ikke alene Beboerne, men ogsaa Masene ere flyttede bort; samt paa Æliani* Ord om Myrernerf): *Ogsaa Myrerne have, som jeg hører, en Art Fornemmelse af det Tilkommende; thi naar Hungersnød hænger over Hovedet, ere de paa en mærkelig Maade ihærdige til at sammensanke Føde.* »Denne Spaadomskraft«, sagde hin overtroiske Mandsling, »tillægger den samme ogsaa Museneg): *Men ogsaa Musene ere at regne iblandt de mest spaakyndige Dyr; thi naar et Hus er blevet gammelt og snart staar for Fald, mærke de det først og flygte derfra og fæste Bo andensteds.* Ligervis, inden Byen Helice i Achaja gik til Grunde - som *Ælianus* fremdeles fortæller om i Dyrenes Historieh) - strømmede alle Mus, Væseler, Slanger, Tusindben og andre saadanne Dyr ud af Staden i stor Hærskare, til Forundring for Borgerne, som ej kunde begribe Aarsagen til hvad der mødte dem).« - Hertil svarede jeg: »Min Ven, du er sandelig aldeles paa Vildspor, hvis du holder for, at disse Forvarsler have deres 204 Udspring i en Art Fornuft og Forudseenhed i Sjælen. Hanen giver Nattevagterne til Kende; men hvo troer for den Sags Skyld at Hanen har udforsket Nattevagternes Afmaaling, eller at den med Kunst og Forstand holder Regnskab paa Timerne? Hanen galder nemlig ej for sig selv og sine egne, men for Mennesket. Og jeg for min Del, som plejer at føre alt tilbage til det guddommelige Forsyn, mener som saa: hine Dyrenes Forvarsler lader Gud finde Sted ifølge en Art naturlig Tilskyndelse, ikkun for Menneskets Skyld, for at de, ligesom Cometerne paa Himlen, ligesom Pulsaarerne og deres skiftende Rørlighed i det menneskelige Legeme, kunne give Anvisning, belære og advare. Kort sagt, om du vil, ere de forudanende Dyr saa at sige levende Barometre. Vil du vide, hvorlunde det gaar til? Saa hør *Antonium le Grand* om Mangelen paa Skønsomhed og Erkendelse hos de Umælendej): *Fordi Dyrene synes at vide et og andet forud, have vi ej Behov, for at forklare hine Forvarsler, at erkende en skjult Fornuft hos dem, saasom de alene hænge af saadanne Omskiftelser, som finde Sted med de ydre Genstande: naar Dyrene have optaget disse i deres Kroppe, røres de af visse Tilskyndelser, som bevæge dem enten til at synge eller at hoppe eller at slaa med Vingerne. Der er nemlig altid i Luften visse Forbud paa klart Vejr, Uvejr, Vinde; og naar Dyrene forud føle disse, kan det ej være andet end at visse Tilskyndelser opstaa i hine Organer, som bestemme dem til de nævnte Bevægelser.*« - Da jeg havde sagt dette, og da min saare trættekære Modpart ej aflod med at tilkende Dyrene 205 Spaadoms-kunster, ja de fleste menneskelige Lærdomme: Logik, Physik, Oeconomi, Arithmetik, blev jeg ked af den ubetimelige Trætte og tog hjem.